הא לן **והא** להו. [א]פי' רש"י לבני ארץ ישראל שצריכין שילוח חוץ לשלשה מחנות לא הוו יסורין של אהבה. ותימה דשילוח מחנות לא היה עוהג אלא בזמן שהיובל עוהג ובתי ערי חומה. ובימי האמוראים לא היה היובל עוהג כדאמרינן במסכת גיטין (פ"ד דף לו.) והילך היה מדבר ר' יוחנן מדבר שלא היה עוהג בימיו. וי"מ הא לן והא להו לענין עומאה שנהגין בא"י ולא בבבל: **והאמר** רבי יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר. פי' רש"י דלאדם משוב כר' יוחנן מסתמא לא היו אלא יסורין של אהבה. ותימה דהא מסיק דהיכא דלא הוו ליה בנים כלל לא הוו יסורין של אהבה והכי כמה לדיקים שלא היו להם בנים[ב] (ב). ואי משום בנות ר' יוחנן נמי הוו ליה בנות בת' בתרא דקדושין (דף עא:) וגרלה לפרש דהכי פריך והאמר ר' יוחנן דין גרמא וכו' אלמא מדהוה רגיל לנחם אחרים בכך ש"מ דהוו יסורין של אהבה. אבל אינו תלוי בכך שהלדיקים עלמם פעמים מעוניים ביסורין: [ג]**הא"ג לא** כל אדם זוכה לשתי שלחנות. אבל אין לגרום [ד]אין אדם זוכה דהא כמה לדיקים זוכין לשתי שלחנות כגון [ה]רבי וכדאמרינן בפרק בתרא דהוריות[ו] (דף י:): **דינא** בלא דינא. הרבה לדיקים יש שלוקין בגופם ובממונם אלא הם היו יודעים שלא היה נותן שבשא לאריסיה והיו רוצים לרמוז לו שלא יעשה עוד: **שלא** יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר. אבל מלא דקביעא כגון אילן ומיבה[ז] אין זה הפסק. אבל מטה גרלה שאין זה קבוע: **אלא** אימא סמוך למטתי. שלא היה עושה מלאכה עד שיתפלל. ורש"י פירש אפילו ללמוד שאסור ללמוד קודם תפלה. ולא ידעתי מנא ליה. אבל ראיה דשרי ללמוד קודם לתפלה בפרק שני (דף יד ב) אמרינן דרב מקדים ומשי ידיה ומברך ומתני פרקיה וקרי ק"ש כי מטא זמן ק"ש וכו': **כל** הנותן מטתו בין צפון לדרום וכו'. ולא בין מזרח למערב ולוקא כשישן עם אשתו מפני שהשכינה מצויה בין מזרח למערב והיה הדבר גנאי לשכב אצל אשתו מפני התשמיש וכן משמע ומוכחי קראי: המתפלל

וכנים. קא סלקא דעתיה הקובר את בניו: **ארבע מרלות.** שאת ומולדתה בהרת ומולדתה. בהרת עזה כשלג שניה לה כמיד ההיכל. שאת כלומר לבן שניה לה בקרום בינה[ח]: **הא לן והא להו.** בא"י שערי חומה מקודשות הם ומצורע טעון שילוח חוצה להן אינן יסורין של אהבה. (ב) בבל שאין טעונין שילוח והן מזבח כפרה הוו יסורין של אהבה: **בלנעא.** תחת בגדיו: **דין גרמא דעשיראה ביר.** זה עלם של בן עשירי שמת לו: **ביר.** כמו בר. ולר עלם [ט]פחות מכשעורה ממנו (ג) בסודרו לענמת נפש. וגבלא רבא כר"י לא באו לו יסורין שאינן של אהבה: **דהוו להו בנים ומתו.** הוו להו יסורין של אהבה שהאבות מכפרת על עונותיו: **גלייה.** ר' יוחנן לדרעיה: **ונפל נהורא.** שהיה בשרו מבהיק שיפה היה מאד כדאמרינן בב"מ בהשוכר את הפועלים (פד.): **אי משום פורה.** שלא למדת הרבה כרלונך: **אחד המרבה ואחד הממעיט.** לענין קרבנות שויה בשלהי מנחות (דף קי.) נאמר בעולת בהמה ריח ניחוח[י] ובמנחה ריח ניחוח[כ] ללמדך שאחד המרבה וכו': **אי משום מזוני.** שאינך עשיר: **על דא ודאי קא בכית.** על זה ודאי יש לך לבכות: **דני.** תבינה: **קביפו.** החמילו: **ליעיין מר במיליה.** יפשפש במעשיו: **אי איכא דשמיע עלי מילתא לימא.** אם יש בכם ששמע עלי דבר שאני לריך לחזור בי יודעיני: **שבשא.** חלקו בזמורות הגפן שחותכין מהן בשעת הזמיר ותנן (בב"מ דף קג.) כשם שחולקין בין כך חולקין בזמורות ובקנים. שריגים מתרגמינן שבשין (בראשית מ.): **מי שביק לי מידי מיניה.** וכי אינו תשוב בעייניכם שהוא גונב לי הרבה יותר מחלקו: **בתר גנבא גנוב בו.** הגונב מן הגנב אף הוא טועם טעם גנבה: **סמוך למטתי.** כל ימי מזהרתי שלא לעשות מלאכה ושלא לעסוק בתורה כשעמדתי ממטתי על שאקרא ק"ש ואתפלל: **נפון לדרום.** לאשה ומרגלותיה זה לצפון וזה לדרום. ונראה בעיני שהשכינה במזרח או במערב לפיכך נכון להסב דרך תשמיש לרוחות אחרות: **ולפונך.** לשון לפון וסיפיה דקרא ישבעו בנים: **ממלא בטנם.** תמלא ימי הריונם: **עורף נפשו באפו.** לך לאומר אשר גרמת לך לטרוף את נפשך בפיך ומה היא הנפש זו תפלה כמו שנאמר ואשפוך את נפשי לפני ה' (ש"א א): **הלמענך תעזב ארץ.** וכי היית שבשבילך שילחת (ד) תשלוח השכינה ויעזוב את תכיכך המתפלל לפניו:

וקובר את בניו מוחלין לו על כל עונותיו אמר ליה רבי יוחנן בשלמא תורה וגמילות חסדים דכתיב[1] בחסד ואמת יכופר עון חסד זו גמילות חסדים שנאמר[2] רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד אמת זו תורה (ה) שנאמר[3] אמת קנה ואל תמכור אלא קובר את בניו מנין תנא ליה ההוא סבא משום ר' שמעון בן יוחאי אתיא עון עון כתיב הכא בחסד ואמת יכופר עון וכתיב התם[4] ומשלם עון אבות אל חיק בניהם. א"ר יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה ונגעים לא והתניא כל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגעים הללו אינן אלא מזבח כפרה מזבח כפרה הוו יסורין של אהבה לא הוו ואב"א (ו)הא לן והא להו ואי בעית אימא הא בצנעא הא בפרהסיא ובנים לא היכי דמי אילימא דהוו להו ומתו והא (ז)א"ר יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר אלא הא דלא הוו ליה כלל והא דהוו ליה ומתו. רבי חייא בר אבא חלש על לגביה ר' יוחנן א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב ליה ידיה ואוקמיה. ר' יוחנן חלש על לגביה ר' חנינא א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב ליה ידיה (ח) ואוקמיה אמאי לוקים ר' יוחנן לנפשיה אמרי (ט)אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים רבי (י)אליעזר חלש על לגביה רבי יוחנן חזא דהוה קא גני בבית אפל גלייה לדרעיה ונפל נהורא חזייה דהוה קא בכי ר' (כ)אליעזר א"ל אמאי קא בכית אי משום תורה דלא אפשת (ל)שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים ואי משום מזוני לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות (מ)ואי משום בני דין גרמא דעשיראה ביר א"ל להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא א"ל על דא ודאי קא בכית ובכו תרוייהו אדהכי והכי א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב ליה ידיה ואוקמיה. רב הונא תקיפו ליה ארבע מאה

דני דחמרא על לגביה רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ורבנן ואמרי לה רב אדא בר אהבה ורבנן ואמרו ליה לעיין מר במיליה אמר להו ומי חשידנא בעינייכו אמרו ליה מי חשיד קב"ה דעביד דינא בלא דינא אמר להו אי איכא מאן דשמיע עלי מלתא לימא אמרו ליה הכי שמיע לן דלא יהיב מר שבישא לאריסיה אמר להו מי קא שביק לי מידי מיניה הא קא גניב ליה כוליה אמרו ליה היינו דאמרי אינשי בתר גנבא גנוב וטעמא טעים אמר להו קבילנא עלי דיהיבנא ליה איכא דאמרי הדר חלא והוה חמרא ואיכא דאמרי אייקר חלא ואיזדבן בדמי דחמרא: תניא אבא בנימין אומר על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על תפלתי שתהא לפני מטתי[8] ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום על תפלתי שתהא לפני מטתי מאי לפני מטתי אילימא לפני מטתי ממש והאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא ריב"ל[2] מנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר שנאמר[5] ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל לא תימא לפני מטתי אלא אימא[3] סמוך למטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום דא"ר חמא ברבי חנינא אמר רבי יצחק כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הויין ליה בנים זכרים שנאמר[6] וצפונך תמלא בטנם ובתיב התם[7] וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה: תניא אבא בנימין אומר [ד]שנים שנכנסו להתפלל וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חברו ויצא טורפין לו תפלתו בפניו שנאמר[8] טורף נפשו באפו הלמענך תעזב ארץ ולא עוד אלא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר[8] ויעתק צור ממקומו ואין צור אלא הקב"ה שנאמר[9] צור ילדך תשי ואם המתין לו מה שכרו אמר

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ז הל' בית הבחירה הל' ט טוש"ע או"ח סי' ג' סעיף ו וסימן ר"מ סעיף ח:
יח ב מיי' פ"ה מהלכות תפלה הלכה ו סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן ל סעיף כא וסי' לא סעיף ד:ז:
יט ג מיי' פ"ו שם הלכה ד טוש"ע או"ח סימן פ"ט סעיף [ג] ו:
כ ד מיי' פ"ט שם הלכה יא סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן ל סעיף טו:

תורה אור השלם

1. בְּחֶסֶד וֶאֱמֶת יְכֻפַּר עָוֹן וּבְיִרְאַת יְיָ סוּר מֵרָע:
משלי כט כג
2. רֹדֵף צְדָקָה וָחָסֶד יִמְצָא חַיִּים צְדָקָה וְכָבוֹד:
ירמיהו לב יח
3. אֱמֶת קְנֵה וְאַל תִּמְכֹּר חָכְמָה וּמוּסָר וּבִינָה:
ישעיהו לח ב
4. עֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים וּמְשַׁלֵּם עֲוֹן אָבוֹת אֶל חֵיק בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ:
תהלים יז יד
5. וַיֵּסֶב חִזְקִיָּהוּ פָנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל יְיָ:
ישעיהו לח ב
6. מִמְּתִים יָדְךָ יְיָ מִמְּתִים מֵחֶלֶד חֶלְקָם בַּחַיִּים וּצְפוּנְךָ תְּמַלֵּא בִטְנָם יִשְׂבְּעוּ בָנִים וְהִנִּיחוּ יִתְרָם לְעוֹלְלֵיהֶם:
תהלים יז יד
7. וַיִּמָּלְאוּ יָמֶיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמִם בְּבִטְנָהּ:
בראשית כה כד
8. טֹרֵף נַפְשׁוֹ בְּאַפּוֹ הֲלְמַעַנְךָ תֵּעָזֵב אֶרֶץ וְיֵעְתֵּק צוּר מִמְּקֹמוֹ:
איוב יח ד
9. צוּר יְלָדְךָ תֵּשִׁי וַתִּשְׁכַּח אֵל מְחֹלְלֶךָ:
דברים לב יח

רבינו חננאל

[תני תנא קמיה דרבי יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים וקובר את בניו מוחלין לו על כל עונותיו]. שנאמר בחסד ואמת יכופר עון, מקבר את בניו נמי אתיא עון עון כתיב הכא יכופר עון, וכתיב התם ומשלם עון אבות אל חיק בניהם. מר ר' יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה. וקמנה בנגעים בארץ ישראל ומשום טומאה. ובנים דלא האוו כלל, אבל הוו ליה בנים ומתו ייסורין [של] אהבה הן, דהא איהו דאמר דין גרמיה דעשיראה ביר, פירוש, היה תופש בידו שן וכשהיה כא לנחם מי שמיתו בנ[ניו], היה אומר זה עצם בני העשירי, כלומר עשרה בנים מתו לי. ולמה לא השאיר מכל האכרים אלא השן, לפי שהשן שלמת אינו מטמא אלא במחובר למת, ואם נחלש אינו מטמא דתנן באהילות פרק שלישי כל שבמת טמא חוץ מיהשנים והשיער והציפורן וכשעת חיבורן הכל טמא. [והא] דתניא כל שיש בו אחד מארבעה נגעים הללו הרי המובח כפרה לישראל, אוקמנה בחוצה לארץ ד[האר]ץ טמיאה הטומאה לא מנגע להו מלצלויי ד[הא]רץ ששוכ[ני]ם טמיאה היא. ר' אלעזר לא ד ... ששי [כל] ... בט ..ם ומתו, וגם לא היה חכם כר' יוחנן רבו [שעלה] לבקרו, מצאו ישן במטה בבית אפל, גילה [לזרועו פי'] מלובן זרועו

מסורת הש"ס

ג) [נע"ז ד: הגי' תוס' דכמיב כו'], ב) [נקמן מד. וש"נ], ג) ב"מ דף קנו., ד) [נדרים ז: פנחדרין נה.], ה) [אלעזר], ו) [נקמן ח. מנחות קי. [שבת לו. יומא מב. שבועות טו.], ז) [ועיין תוס' נדה ח. ד"ה ואמר], ח) [נגעים פ"א מ"ל], ט) בפרוון ערך גרס פי' אותו עלם שן הוה ליתו מטמא וכ"כ הרשב"ם בב"ב קנו. ר"מ ביל קעורת הבראה [אמר], י) [ויקרא א]. כ) [שם כז], ל) [וכ"ה במס' דרך ארץ זוטא פ"ד], מ) [בבא מציעא פה א].

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואוקמיה ואמאי לא לוקים ר"י לעפשיה: (ב) רש"י ד"ה הא לן וכו' בבבל שאינן טעונין שילוח הוו מזבח כפרה ויסורין של אהבה: (ג) ד"ה דין גרמא וכו' מכשעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נרשאו קשור בסודרו לענמת: (ד) ד"ה המענך וכו' שילחת מב"ה והנחת חבירך תפמלק השכינה: (ה) תוס' ד"ה ואמר וכו' שלא היו להם בנים וכן הוהשע לא מצינו שהיה לו בנים ומי משום בנות:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לא בו'. אין אדם זוכה בו'. עי' שבת דף נה ע"ב תוס' ד"ה אלנעא:

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש כתב, הא לן א"י שמשתלחים חוץ לערי חומה, וקשה להר"ר יוחנן דאין בתי ערי חומה נוהג בזמן שאין היובל נוהג. ב. בתוס' רי"ש כתב, וגם יהושע לא מצינו שהיה לו בן ואי משום בנות וכו'. ג. בתוס' רי"ש כתב, בהוריות אשרי הצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים של עזה"ז בעזה"ז. ד. בתוס' רי"ש כתב, וכן התיבה שמניחים עליו הס"ת.

מוסף רש"י

אחד המרבה ואחד הממעיט. שיש לו שכר לממעיט כמו למרבה (לקמן יז:). **חלא.** חומץ (ערובין סח.). **חמרא.** יין (שבת קי. ושוה).

רב ניסים גאון

דין גרמא דעשיראה ביר. פרשו רבי' שרירא ורבי' האיי חמודו ז"ל ר' יוחנן קבר ר' בנים זכרים וכי העשירי שבהן נפל לתוך יורה גדולה שהיתה רותחת ריתוח קשה וחזק ונמסה בשרו ונמק נטל ר' יוחנן עצם של אצבע קטנה שלו וצררה בסודינו והי' מנחם בה אחרים ואית דאמרי כי נשאר לו בן אחד ושמו ר' מתנה ושיגרו מארץ ישראל לבבל ללמוד תורה לפני שמואל:

כאילו נראה אורה באותן הבתים. ה[תחיל] ר א[לעזר] לבכות וכולי'. רב הונא החמיצו לו(ת') [ד'] מאה דני דחמרא, אמרו ליה רבנן לעיין מר בארוחותיה דילמא [עכירה הו]ת בידיה, אמר להו ומי חשידנא גביכ(ו'). אמרו ליה ומי חשיד הק"ה דעביד דינא בלא דינא, אמרו ליה אמאי לא יהיב מר שבישתא לאריסיה, פירוש שבישתא, זמורות שלכרם, אמאי לא יהבת לאריסי. אמר להו ומי שבקי לי, כלומר הם לוקחים בלא ידיעתי לפיכך אני לוקח מהם, אמרו לו וכי טוב לך לגנוב שלך אחר הגנב, זה אינו עושה אותו אלא הרוצה לטעום [ט]עם מתיקות הגניבה כדכתיב מים גנובים ימתקו וגו', כידאמרי[נ] אינשי בתר גנבא גנוב וטעמא טעים. קביל עליה דיהיב. איכא דאמרי יקר חלא ואיזדבן בדמי חמרא. פיר' הא דאמ[רי] רבנן שתהא תפילתי סמוך למיטתי, סמ'[וך] כלומר של[א יש]אר לי דבר מלאכה לעשותו ויהיה לבי טר[ד]ד עלי [אלא] מאחרי תפילתי אסב על מיטתי לאכל. [דבר אחר שתהא תפלתי קודמת למטתי כי אם אקדים מטתי לתפלתי אני מתיירא שמא תחטפני שינה וארדם ונמצאתי ישן בלא תפלה]. דבר אחר שת[הא] תפלתי סמוך למיטתי, לקמוס מיטתי כדי שיהו עניים מצו[יים] שם, [אגב התפלה]. ועל מטתי להיות נתונה צפון ודרום דאמ' ר' חמא בר חנינא וכולי'. הא דתניא שנים שנכנסו לכנסת להתפלל [אחד] וסיים ויצא ולא המתין לחבירו טורפין תפילתו וכולי'. וקימא לן בתפילה ערבית ומפני המזיקין [שבימיהם היו הבתי כנסיות חוץ לעיר ומתוך כך אם מניחו יחידי שמא יסתכן מהמזיקים שמצויים שם יותר]. ד"א מפני שגורם לשכינה להסתלק לפיכך טורפין לו תפילתו לזה שיצא הניחו לחבירו ויצא, כי השכינה שרויה אפילו בשנים שנאמר אז נדברו יראי יי איש אל ר[עהו ו]קשב יי וישמע, וכיון שיצא גורם ל[שכינה שתסתלק] ועל זה נאמר טורפין לו תפילתו באפו שנאמר הלמענך תעזב ארץ וינו[תק צור] ממ[קומו], כלומר אתה גרמתה שתס[ת]לק [השכינה] כי [יצאתה].

[ולזה הפירוש אפי' בתפילת שחרית ומנחה].